

Верига Ю. А., канд. екон. наук, професор,
зав. кафедри бухгалтерського обліку і аудиту,
Орищенко М. М., канд. екон. наук, старш. викл.
кафедри бухгалтерського обліку і аудиту,
Полтавський університет економіки і торгівлі

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ КЛАСИФІКАЦІЇ РЕЗЕРВІВ ПІДПРИЄМСТВА

Реформування вітчизняної системи бухгалтерського обліку до вимог Міжнародних стандартів фінансової звітності зумовило появу нових облікових термінів, які нормативною, економічною, обліковою та довідковою літературою трактується по-різному. Все частіше в науковій літературі ми зустрічаємось з дискусіями, які присвячені обговоренню тлумачення категорії «резерв», що підтверджує актуальність даної теми. В зв'язку з тим, що кожен науковець у поняття «резерв» вкладає різний зміст, залежно від своєї галузевої специфіки знань, а також враховуючи недосконалість нормативно-законодавчої бази України, поруч з проблемою термінології виникає проблема класифікації резервів, яка потребує розгляду і вирішення.

Проведені дослідження нормативно-правових документів з питань обліку резервів, спеціальної літератури, монографій та навчальних посібників, наукових статей дають підставу стверджувати, що проблема класифікації резервів піднімалась лише у деяких працях вітчизняних та зарубіжних учених. Питання щодо класифікації резервів знайшли своє відображення в працях Ю. А. Вериги, Я. Д. Крупки, І. Й. Яремко, М. О. Козлової, В. С. Терещенко, Я. В. Соколова, І. О. Кошкіна, В. І. Ткача, В. Ф. Палія, Й. Бетге. Слід зазначити, що в Російській Федерації з даної проблеми захищено 13 дисертацій, а в Україні лише 4.

Як кожна категорія, так і об'єкт бухгалтерського обліку має свої властивості, специфічні ознаки, які потребують систематизації та групування. І резерви підприємства не є виключенням, адже саме правильно наведена класифікація того чи іншого об'єкта дозволить користувачам у процесі прийняття управлінських рішень обрати найбільш прийнятний вид резервів.

Чинним законодавством України, що регламентує організацію та ведення бухгалтерського обліку, не закріплено визначеної класифікації резервів: у нормативних документах їх лише перераховано. Так, у чинному законодавстві не віднесено до жодної кла-

сифікаційної групи резервів ні резерви майбутніх витрат і платежів, ні резерв сумнівних боргів, ні резервний капітал.

Спроби розробки єдиної класифікації резервів в обліковій літературі були вже у першій пол. XX ст. Так, І. О. Кошкін [1] пропонував створювати резерви на погашення природного убутку товарів; на погашення майна; на погашення сумнівних боргів; на погашення збитків від зниження цін.

В. Ф. Палій, В. В. Палій виділяють наступні групи резервів: резерв на погашення сумнівних боргів; резерв майбутніх витрат та платежів; резерви на знецінення активів (резерв на знецінення цінних паперів тощо); резервний капітал та цільові резервні фонди. Під резервним капіталом дослідники розуміють частини власного капіталу, створеного з чистого прибутку, для покриття балансових збитків та інших втрат, під цільовими резервними фондами — відрахування цільового призначення з чистого прибутку: для покриття очікуваних втрат, компенсації ризику та інших витрат, які виникають в процесі фінансово-господарської діяльності та при розподілі прибутку [2, с. 336—337].

У міжнародній практиці при складанні фінансової звітності резерви класифікуються за такими основними ознаками [3, с. 23—24]:

1) резерви капіталу, включаючи фонд переоцінки вартості, та резерви надходженні доходів у майбутньому, різних дотацій та безоплатно одержаних активів;

2) нормативні резерви (встановлені законодавством) та ненормативні резерви (рішення про створення яких приймається підприємством самостійно);

3) розподільчі, які розподіляються між власниками, та не розподільчі резерви (розподіл цих резервів розпочинається при настанні ліквідації);

4) цільові резерви (створюються та використовуються на конкретні цілі) та загальні резерви (не мають цільового характеру).

Я. Д. Крупка [4] зазначає, що в Україні П(С)БО регламентовано створення лише двох типів резервів: резерв сумнівних боргів та резервний капітал. Науковець вважає, що на рахунках обліковуються деякі фондові джерела, подані як забезпечення наступних витрат і платежів, створення яких, до певної міри, можна віднести до резервування.

І. Й. Яремко [5] також не виділяє певних класифікаційних ознак резервів, а лише їх частково розглядає. До резервів науковець відносить резервний капітал, амортизаційний капітал та резерви капіталу.

Ю. А. Верига класифікує резерви за джерелами утворення (резерви, що створюються за рахунок нерозподіленого прибутку; ре-

зерви, що створюються за рахунок витрат звітного періоду) та за нормативно-правовим регулюванням (резерви, що створюються відповідно до чинного законодавства або установчих документів підприємства; резерви, що створюються відповідно до П(С)БО) [6].

М. О. Козлова [7] класифікує резерви окремо для бухгалтерського обліку та господарського контролю за такими ознаками: обов'язковість формування, призначення, джерела формування, наявність покриття, можливість виявлення. На теперішній час, це єдина та ґрунтовна класифікація резервів, яка запропонована в Україні після реформування бухгалтерського обліку відповідно до вимог МСФЗ і прийняття національних П(С)БО.

Враховуючи вже розглянуті класифікаційні ознаки резервів, ми пропонуємо удосконалити класифікацію резервів, розроблену М. О. Козловою, шляхом виділення наступних класифікаційних ознак: за джерелом формування, за обов'язковістю формування, за можливістю виявлення, за об'єктом бухгалтерського обліку, за метою формування, за строком використання, за способом формування, за залежністю від позитивного фінансового результату, за порядком формування, за порядком відображення в балансі, за класифікацією рахунків, за функціональним призначенням, за видом діяльності, за нормативно-правовим регулюванням.

Обрані нами для класифікації ознаки ґрунтуються за ступенем їх важливості для бухгалтерського обліку і аудиту та доцільності застосування бухгалтерами та аудиторами на практиці. Розроблена класифікація дозволить оперативно управляти резервами підприємства, збільшить інформативність балансу.

Література

1. Кошкин И. А. Капиталы, фонды и резервы потребительских обществ / И. А. Кошкин. — Ленинград : Издательство «Экономическое образование». — 1928. — 135 с.
2. Палий В. Ф. Финансовый учёт: [учебное пособие] / В. Ф. Палий, В. В. Палий. — [2-е изд., перераб. и доп.] — М. : ИД ФБК-ПРЕСС, 2001. — 672 с.
3. Палий В. Ф. Комментарии к международным стандартам финансовой отчётности / В. Ф. Палий. — М. : Аскери, 1999. — 352 с.
4. Облік інвестицій: [монографія] / Я. Д. Крупка. — Тернопіль : Економічна думка, 2001. — 302 с.
5. Яремко І. Й. Економічні категорії в методології обліку: [монографія] / І. Й. Яремко. — Львів : Каменяр, 2002. — 192 с.
6. Верига Ю. А. Резерви підприємств України: види, методи створення і подання інформації у фінансовій звітності / Ю. А. Верига // На-

уковий вісник ПУСКУ : Економічні науки. — 2004. — № 1 (11). — С. 116—119.

7. Козлова М. О. Облік і контроль процесу резервування (на прикладі діяльності великих промислових підприємств України) : автореф. дис. На здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.06.04 «Бухгалтерський облік, аналіз та аудит» / М. О. Козлова. — Житомир, 2006. — 20 с.

Власова О. Є., канд. екон. наук, доц.
кафедри «Обліку і аудиту»,
Харківська національна
академія міського господарства

МОДЕЛЮВАННЯ В БУХГАЛТЕРСЬКОМУ ОБЛІКУ ЯК ІНСТРУМЕНТ УДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДОЛОГІЇ

Розвиток теорії і практики бухгалтерського обліку поряд з традиційними вимагає нових методів дослідження. При цьому при їх застосуванні необхідно враховувати вплив на облікову систему як об'єктивних, так і суб'єктивних чинників. Проблема поєднання таких чинників ще більше ускладнює процес дослідження облікового процесу.

Бухгалтерський облік як система, оперує зростаючими масивами взаємопов'язаних змінних величин. Разом з тим використання таких масивів даних за допомогою науково обґрунтованих методів є проблемою, що лежить у площині професійної думки науковців та спеціалістів-практиків. При цьому зміст методології, що вивчається, зумовлює сукупність наукових положень, систему основних ідей і поглядів на облік, складових теорію бухгалтерського обліку. У зв'язку з спостерігається множинність підходів до змісту методології бухгалтерського обліку, яка породжує множинність його теорій. Групування сучасних облікових теорій по різних ознаках та їх аналіз проведено в роботах Ф. Ф. Бутинця [1], Е. С. Хендріксена і М. Ф. Ван Бреда [11], М. Р. Метьюса і М. Х. Б. Перера [4], Я. В. Соколова [7], В. В. Сопко [9], Н. Кужельного [3] й інших авторів.

У зв'язку з існуванням множинності облікових теорій є доречною думка, як висказана Е.С. Хендріксом і М.Ф. Ван Бредом: «Єдина загальна теорія бухгалтерського обліку є тільки бажаною, але бухгалтерський облік як наука ще знаходиться на дуже примітивному рівні розвитку. Краще, що може бути досягнуте на цьому етапі, — це набір теорій, підтеорій, моделей, які можуть доповню-